

Zsolnai György

NYOMOKBAN IDENTITÁST TARTALMAZHAT

*Városkölcsonzés egy kiberthriller díszletéhez
a Hackerville-ben*

2018-ban az HBO Europe mutatta be a mindössze hat részből álló évadot megélt, *Hackerville* című, eredeti fejlesztésű, német–román koprodukcióban készült sorozatát, amely szinte teljes egészében Temesváron és környékén játszódik. A népszerű thrillerek zsánerjegyeiből építkező széria bár nem üti meg a minőségi sorozatok mércéjét, a pusztán esztétikai szempontokon túl mégis számos kérdést vet fel a reprezentáció kérdéskörén belül, elsősorban azért, mert Temesvárt egyszerre kívánja a kiberbűnözés egyik központjaként és turisztikai szempontból vonzó, történelmileg gazdag és soknemzetiségű városként láttatni.

A „Hackerville” elnevezés valójában nem a háromszázezres népességgel rendelkező Temesvárt, hanem a harmadannyi lakossal bíró Râmnicu Vâlcea városát jelöli. Csakhogy az olténiai város adottságai egyáltalán nem olyan jók a *Hackerville* történetének elmondhatósága szempontjából, mint az etnikailag sokszínű temesi városé: sem repülőtere nincs, amely a cselekménybonyolítás miatt fontos, sem történelmi és építészeti szempontból látványos, sőt reprezentatív belvárosa nincs, ráadásul Bukaresthez is jóval közelebb esik, ezért nem alkalmas arra, hogy egy, a centrumtól távol eső közbiztonsági senkiföldjeként mutathassák be az alkotók. Râmnicu Vâlceát az internetes bűnözés fővárosaként is emlegetik, míg Temesvár egyáltalán nem bír ilyen kétes hírnévvel. Miért vállalta mégis Temesvár városa azt, hogy otthont ad a helyi viszonyokra nézve korántsem hízelgő Hackerville-nek, és ezzel mintegy kockáztatja azt is, hogy a szélesebb köztudatban a város neve esetleg szorosabban összefüggésbe kerül a transznacionális kibermafia országot destabilizálni képes tetteivel éppúgy, mint az apróbb csalásokat elkövető tinédzserek hackerkeltetőjeként szolgáló Râmnicu Vâlceával?

Nehéz egyszerű választ adni erre a kérdésre, ám a sorozat belső tétjeinek megértése, kifejezetten elnagyolt története és az alkotók feltételezett motivációinak feltárása közelebb vihet minket ahhoz, hogy milyen – nem kifejezetten esztétikai – tényezők is tudják, akár ön-

tudatlanul is, vezetni egy sorozat készítőit. A *Hackerville* egyik alkotója, Tudor Reu ezt nyilatkozta 2018-ban a *Variety* című amerikai filmes szaklapnak a helyszínválasztásról: „Temesvár városa egy nagyon jó helyszín, keveréke ugyanis a Monarchia-korabeli építészetnek és a kommunista környéknek, ipari negyedeknek, a folyónak és hídjainak”.¹ Később hozzátette: „A Hackerville-ben számos komikus elem, akció és érzelmes dráma is van. Ez a lehetőségek világa, amit kifejezetten azért alkottunk meg, hogy visszhangot adjunk az online és a játékok univerzumában meglévő lehetőségek világának.”² A festői szépségűnek aligha nevezhető Râmnicu Vâlceáról szót sem ejt a román producer.

Reu nyilatkozata ugyanakkor a készítés időszakában meglehetősen felülpozicionálta a sorozatot, és azt az érzetet keltette, hogy egy kelet-európai posztcyberpunk történetet láthatunk majd, ám a *Hackerville* esetében egyáltalán nem beszélhetünk erről. Identitások közötti feszültségről, „világok harcáról”, reprezentációs nehézségekről és kétes városmarketing-célrendszeréről annál inkább.

Temesvár, a német város

Temesvárt a 2011-es népszámlálási adatok alapján több mint 81 százalékban románok lakják, a második legnépesebb nemzetiség a maga közel ötszázalékos arányszámával a magyar. A harmadik helyen a szerbek, majd a bánági svábok következnek 1,5, illetve 1,3 százalékkal. Ez a viszonylagos sokszínűség legfeljebb nyomokban figyelhető meg a *Hackerville*-ben, az egyértelmű német kapcsolaton túl pedig szinte semmilyen további utalás nincsen Temesvár népességi megoszlására.

A németek felülreprezentáltsága vélhetően a koprodukció természetéből adódik. A főszereplő, Lisa Metz (Anna Schumacher), és apja, Walter Metz (Ovidiu Schumacher) német gyökerei át- meg átszövik a történetet, jóval túlmutatva a cselekmény által indokolt kereteken. A túlzásra jó példa, hogy Lisa, Sandor és Cipi a negyedik epizódban egy olyan elhagyatott falu egyik házában húzza meg magát, ahol még a faliszőnyegeken is német nyelvű hímezések találhatók. A két színész kiléte speciális megvilágításba helyezi a *Hackerville* cselekményének egyik mellékszálát, hiszen Ovidiu Schumacher szintén Romániából

1 Lásd <https://variety.com/2018/tv/global/hbo-europe-begins-shooting-cyber-hackerville-romania-1202828801/> (letöltés ideje: 2021. 10. 18.)

2 *Uo.*

Németországba emigrált német nemzetiségű színész, akinek filmbéli lányát saját lánya alakítja. A referenciális poén azonban legfeljebb mellékes és a koprodukció nemzetek közötti átjárhatóságát erősíti, hiszen semmilyen további referenciára nem ad lehetőséget a történet: Schumacher ugyanis a havasalföldi Dâmbovițában született, majd Bukarestből emigrált a kilencvenes években Németországba, vélhetően megélhetési és művészeti okok miatt egyaránt, míg a *Hackerville* Walter Metz nevű figurája egy, a Securitate besúgójaként elkövetett bűncselekmény miatt döntött úgy, hogy Nyugatra távozik családjával.

Ugyanakkor a magyarok és a magyar identitás jelei nem jelennek meg a *Hackerville*-ben. A főszereplővel félszegen évődő temesvári nyomozó, Adam Sandor (Andi Vasluianu) feltételezhetően magyar gyökerekkel rendelkezik, ám ez semmilyen módon nem jelenik meg a sorozatban. Az elrománosodott nyomozó származásáról csak családneve tanúskodik, apjáról is csak annyit tudunk meg, hogy Dimitri volt a keresztnéve, és vélhetően ugyancsak a rendőrségnek dolgozott.

Miért fontos a nemzetiségi reprezentáció kérdése egy olyan zsánerek között egyensúlyozó sorozatban, mint amilyen a *Hackerville*? Azért, mert Temesvárt mint Temesvárt hivatott bemutatni, annak tereit, infrastruktúráját használja, vagyis azt a képzetet kelti, hogy minden, ami a sorozat szempontjából fontos tényező, az közel azonos a valósággal. Ezt a befogadó még akkor is hajlamos így gondolni, ha pontosan tudja, hogy fikciós történetről van szó: ugyanolyan könnyű a *Hackerville* nemzetiségi összetételét olyan adottságnak venni, mint a történet során elhangzó utcaneveket, vagy éppen a belvárost keresztülszelő villamosjáratot. A német felülreprezentáltság és a magyar alulreprezentáltság kérdése éppen ezért a helyi viszonyokat és történelmi kontextust kevésbé ismerők számára nem tűnhet fel, a sorozat készítői által létrehozott, mesterséges arányokról az a benyomás keletkezhet, hogy teljességgel valóságos viszonyokat tükröznek. Igaz ez még akkor is, ha tudván tudhatjuk: *Hackerville* nem ez a bánsági város, Temesvár egyáltalán nem számít a kiberbűnözés virtuális központjának sem a világon, sem Európában. Nehéz azonban a tudatosan meghamisított Temesvár-reprezentációt, amit a készítők látszólag épp Temesvár érdekében követnek el, elfogadni és abba a sorozat történetén túlnyúló fikcióba belemenni, hogy Temesvár az amerikai titkosszolgálat, a német kiberrendőrség és a nemzetközi kibermafia érdeklődésének bármikor is középpontjába kerülhetne.

Identitások harca – a háttérben

Bár a *Hackerville* egy meglehetősen nehézkesen építkező, a techno-thriller és a -krimi jelenkori követelményeinek a legkevésbé sem megfelelő sorozat – elég csak olyan produkciókkal összevetni, mint például a *Mr. Robot* (2015–2019) –, mégis viszonylag sokat időzik el identitás-kérdéseknél. A legfőbb dilemma a kettős identitással egyáltalán nem rendelkező, ám azzal bizonyos szinten konfrontálódó főhős, Lisa Metz számára adódik: a német kiberrendőrség Frankfurtból kirendelt nyomozójaként hogyan viselkedjen gyermekkorra egykori színhelyén, ebben a román városban? A banki rendszerek meghekkelése miatt Romániába küldött Lisa eleinte távolságtartó, a román kollégákkal való első találkozáskor is csak mellesleg veti oda, hogy pontosan értette, amit az orra előtt románul mondtak róla. Kettős identitásának megkonstruálásában a nyomozásnak aligha nevezhető bujdosási folyamat éppannyira katalizátorként működik, mint a vele közvetlenül viselkedő román nyomozótárs, Adam Sandor is.

Ehhez érdemes megismerni – nagy vonalakban legalábbis – a *Hackerville* egyáltalán nem bonyolult, ám annál inkább vázlatos és hézagos történetét, hiszen Lisa Metz önfelfedezésében nagy szerepet játszik, ahogyan epizódról epizódra jobban megismeri Temesvárt és az ott élő embereket, így például azt a fiatalkorú hackerfiút, Cipi Mateit (Voicu Dumitras), aki miatt éppen szülővárosába rendelte őt ki a német kiberrendőrség. Cipi azzal hívta fel magára a figyelmet, hogy egy nemzetközi bank védelmi rendszerét feltörve tíz eurót lopott. Erre a veszélyes tehetségre maga a nemzetközi kibermafia is felfigyelt, akik ugyanúgy használják a német rendőrséget, mint a saját bérgyilkosaikat. Miközben Cipi képességeit a kibermafia egyik tehetségkutatója, Andrei Borisov (akit Sabin Tambrea alakít; őt a városrepresentáció szempontjából ugyancsak gazdag és invenciózus *Babilon Berlin* című német sorozatból is ismerhetjük) egy monstre bevetésen keresztül leteszteli, Cipi észrevétlenül adatokat lop a kibermaffiózók rendszeréből. Cselekedetét a történet addigi alakulása egyáltalán nem indokolja, a kiberbűnözők óvatlansága pedig a készítők laza valóságkezeléséről éppúgy tanúskodik, mint a *Hackerville* gyenge forgatókönyvéről. Cipi a kibermaffiát igencsak kompromittáló adathalmaz tulajdonában elszökik, és bátyjával együtt árkon-bokron át menekülni kényszerül. Kifejtetlen, éppen ezért értelmezhetetlen motivációkkal és egy számára érdektelen tartalmú pendrive-val felpakolva hamarosan az őt kutató Lisa Metz és Adam

Sandor karjaiba fut, akik innentől kezdve arra törekednek, hogy hol létüket minél jobban eltítkolva körbejárják Temesvárt és környékét – mintha csak egy vezetett városnézésre hívnák a nézőt.

Bujkálásuk során Temesvár egy bezárt kórházában éppúgy megfordulnak, mint Lisa gyerekkorának színhelyén, a Metz család egykori otthonában, de a már említett elhagyatott, áram nélküli faluban is eltöltöttek egy estét. Utóbbi helyszínen, amelynek egyik házáat Sandor a kémregények és -sorozatok zsáneréből megismert védett házként is használja, Lisa döntő felismerésre jut saját és édesapja múltjával kapcsolatban: az itt bújtatott Serafin nevű hackernek Lisa egy olyan fotót mutat, amelyen apja, Walter Metz civil ruhában pózol securitatis tisztekkel. Serafin szerint a kép készültkor, 1985-ben, ha valaki a fennálló kommunista rendszert akarta megdönteni – mint ahogyan Metzek családi legendáriuma hirdette –, akkor nem mutatkozott volna ilyen szívélyesen secusokkal, sőt, a kép inkább arra utal, hogy a civil ruhás besúgóként dolgozott.

Lisa eleinte tagadja ugyan a feltevést, de a kifejezéstelen arcú és gesztusrendszerű német–román nyomozónő idővel rájön, miért is kereste őt telefonon édesapja a temesvári tartózkodása során annyi alkalommal, és próbálta rábeszélni a mielőbbi hazatérésre. Kevés jól működő eleme van a *Hackerville*-nek, de talán éppen a múlt elfátyolozása és az előelőbukó történelem az, ami igazán érdekessé teszi. Hamarosan Walter Metz is Temesvárra érkezik, részben a bujkálás miatt offline állapotba vonuló lánya után kutatva, részben attól való félelmében, hogy titkai és emigrálásának valós okai felszínre kerülnek. Bár azt gondolhatnánk, hogy a Frankfurtból szülővárosába több mint harminc év után visszatérő karaktert szíven üti Temesvár viszontlátása, inkább csak egy machinátort látunk, aki túlságosan is nagy lelkesedéssel veti bele magát egykori munkájába és vonódik be a hacker-nyomozásba – egészen addig, amíg egykori kollégája, a jelenlegi rendőrfőnök, Vali, vagyis Valentin Pogonaru (Călin Chirilă), amolyan oktató célzattal hasba nem lövi egy Dacia téri akció során. Az idősebb szereplők közötti, korántsem nosztalgikus, ám annál inkább ködös párbeszédök mögött a Ceaușescu-diktatúra idejére visszavezető, megoldatlan és narratív szempontból inkább csak jelzett, semmint elmesélt és körüljárt történetszál munkálkodik, amiket talán szívesebben ismerne meg e sorok írója is, semmint magát a *Hackerville* fő sztoriját, hiszen jóval több egzisztenciális súly érződik az el nem mondott háttértörténetből, mint a banális, ám logikai buktatókkal teli fő sztoriból.

Az ugyanis több sebből is vérzik és kevés lehetőséget ad arra, hogy az elnagyolt ecsetvonásokra és tartalmi hiányosságokra valamilyen narratív eszközként tekintsünk. Nehéz ugyanis jóhiszeműen arra gondolni, hogy azért nem tettek a filmkészítők még csak kísérletet sem arra, hogy a sorozat kiberelemeit az elégségesnél jobban tematizálják, mert mondjuk tartottak attól, hogy a nézők számára befogadhatatlanok lesznek bizonyos információk és összefüggések, és ezért kényszerültek arra, hogy a hackerkedést terminálképernyőkön való bolyongással és tízujjas vak gépeléssel jelezzék. Sokkal inkább a hackerkedés mélyére ásásának és így általában véve a *Hackerville*-jelenség megértésének az igénye hiányzik a teljes sorozatból, ami különösen ironikus, ha figyelembe vesszük, hogy éppen *Hackerville* a széria címe, aminek hangzását kellően csalogatónak és trendinek érezték az alkotók ahhoz, hogy Temesvár várostáblája alá, amolyan becenévként odailleszthessék.

Mégis, a fő cselekmény tulajdonképpen globális és lokális érdekek közötti harcra írható le: a kisemberek harca a globális hatalommal szemben, Temesvár harca a német kiberrendőrséggel, a transznacionális kibermaffiával és a mindent mozgató amerikai titkosszolgálattal. A Cipire és az általa eltulajdonított, egyébként az amerikai kormány nemzetközi hírszerzési tevékenységére vonatkozó adatokat tartalmazó pendrive-ra utazó kiber-fogdmegek, a német kiberelhárítók és a temesvári rendőrség ügyészégi parancsra dolgozó emberei egy platformra kerülnek, míg a másik oldalon a hatalmi játszmák áldozatává váló Cipi, a lánya elrablása miatt harapófogóba kerülő Adam Sandor, a korábban hamisan meggyanúsított, asztalosnak szegődő hacker, Serafin, valamint legfőképpen a főnökei és tulajdon apja által is égre-földre keresett Lisa Metz válnak szövetségessé. Paradox módon a két ellenoldal közé a városi oligarchák kerülnek, akiket egyik vagy másik oldal a saját érdekei szerint tud mozgósítani vagy éppen megszarolni.

Ennek a különös hatalmi harcnak történelmi színezetet ad Walter Metz története, amely Lisa szemüvegén keresztül csak egy újabb gyanús, szövevényes, titkolódzó érdekellentét, nem pedig valódi, a fennálló hatalommal szembeni ellenállás, mint amilyen akár a hol értetlen kisfiúként ábrázolt, hol lázadó lángelmeként bemutatott Cipié. Az eleinte olajos magvakat majszoló Lisa a városon kívüli tanyán úgy vetemedik rá kopogó szemmel a saját kezével fogott csirke húására, mint ahogyan a hidegnek és átláthatatlannak bemutatott német identitásról az autentikusabbnak és emberközelibbnek érzett román identitásra is. Lisa románabbá válik a hatodik epizód végére, amint a történet végén találkozik

meglőtt apjával a kórházi ágyánál: az apa gyermekének mesélt, forradalmi hőstettei zárójelbe kerülnek, a főhősnek pedig kettős identitásának addig elhanyagolt, román részét megerősítve tud német otthonába hazatérni.

Városmarketing vagy sorozat?

A sorozat azonban a saját történetével jóval kevesebbet foglalkozik, mint ami indokolt lenne. Az árva Cipi és bátyja harcáról csakúgy, mint Lisa Metz gyakran spektrumzavarosnak tűnő viselkedése háttéréről, vagy Adam Sandor csonka családjáról nem tudunk meg semmi lényegeset, ami segíthetne minket abban, hogy bármelyiküket közelebb érezzük magunkhoz, és akár egy percig is azonosulni tudjunk küzdelmükkel. A nézők ridegtartását legfeljebb részben tudja kompenzálni, hogy a filmkészítők Temesvárt mint várost jobbnál jobb drónfelvételekkel igyekeznek megszerettetni velük, bár a turisztikai értelemben releváns képek azért nem tengenek túl a sorozatban.

Látszólag nem is turisztikai agendával dolgoznak a *Hackerville* alkotói: ugyan a sorozat főcíme a város jellegzetes épületeit és tereit (így az egykori Losonczy teret, vagyis románul az Unirii, azaz Egyesülés teret) éppúgy magába foglalja, mint a kevésbé felismerhető, ám Temesvár korántsem organikus fejlődésének jegyeit magán viselő építészeti tájsebeket, például a Dacia tér környéki panelházakat, ám ezek az intró során egy számítógép hardvereivé alakulnak, a házak alaplapokra és memóriakártyákra forrasztott csippekké, a körforgalmak ventilátorrá és így tovább. A sorozat high-tech bevezetője legalábbis azt sugallja, hogy a sokat ígérő címéhez méltóan legalábbis betekintést enged bizonyos kiberbűnökbe, pedig csak néhány webshopos csalást és a város jelzőlámparendszerét megbuheráló programot látunk Cipinek köszönhetően működés közben. Posztcyberpunk-életérzés nincs, ám erre csak a második-harmadik rész környékén jöhetünk rá, amikor az intró által fellebbentett hardcore technológiai lehetőségek feltűnéséről már végleg letettünk. A főcím (beleértve a *Silent Strike* által szállított *Invaders* című főcímdalt is) túlságosan magasra pozicionálja a *Hackerville*-t, és utóbbi az általa támasztott nézői elvárásoknak sehogy sem képes megfelelni.

A kiberbűnözés melegágyaként bemutatott Temesvárt azonban nemcsak a sorozat címe és az intró, hanem a helyszínhasználat is saját

tosan magasra emeli – miközben fél kézzel mégiscsak a kelet-európai panelek, kapualji pizzázók és internetkávézók szintjén kívánja tartani. A valóságban is Continental Hotelnek nevezett szálloda túlzott szerepeltetése és egyfajta kilátóként való használata például azt az érzetet kelti (akárcsak a főcímben szereplő, az alaplapból kimagasodó csippek is), hogy Frankfurthoz hasonlóan Temesváron is sorjáznak az ég felé törő felhőkarcolók, pedig egyáltalán nem ez a helyzet. A Continental Hotel centrális elhelyezkedése ugyan jó lehetőséget ad idilli drónfelvételek készítésére, mint ahogyan az étterme is arra, hogy Lisa Metz egy váratlan pillanatban bepálinkázva elveszítse addigi tartózkodó álarcát, de inkább a Temesvárt turistaként szemlélőknek nyújthatnak eligazítást ezek az epizódok, nem pedig a sorozat tétjét és adott esetben akár a város valódi hangulatát megismerni akaró nézők számára.

Temesvár mint város felemásan jön ki marketingszempontról abból a megoldásból is, hogy a korrupció és a helyi kiskirályok uralma irányítja a közösséget. Jó példa erre a sorozat nyitóepizódjában gyanús körülmények között megtenderezett ingatlan, a Mia Villa esete, amelyet kiberbűncselekmények útján szerzett pénzből vásárolt meg az egyik nagyvállalkozó, majd a rivális ajánlattevő a számára kedvezőtlen eredmény miatt felgyújtotta a romos épületet. Hasonlóan romboló epizódnak nevezhetjük azt, amikor Cipi átveszi az ekkor még Killjoy álnéven futó, magát a Rouge League nevű fps-játék e-sportolójaként előadó Lisával vetélkedve Temesvár közlekedési lámpái felett az uralmat egy félreeső internetkávézóban. A megbolondult jelzőlámpák miatt Temesvár főbb közlekedési csomópontjaiban autók rohannak egymásba, és bár személyi sérülés nem történik, a várost megbénítja a kiberstikli.

Az utolsó részben ugyanakkor látványosnak, bár valódi kárpótlásnak aligha nevezhető elemnek tekinthetjük, hogy a Cipi által elrejtett pendrive-ot a már említett Rogue League-re tervezett Temesvár-pályán barangolva, kérdésekre válaszolva találhatják meg a kibermafia és az amerikai titkosszolgálat szorításában időzavarba kerülő Lisák. A Cipi építette pályán megtalálhatjuk a Temesvár egyik legfőbb látványosságának tartott Bánsági Ortodox Metropolita Katedrálisát, több reprezentatív teret és sétálóutcát, valamint a belváros egyéb nevezetességeit is. Az kevésbé a sorozat készítőit, mint inkább a magyar szinkron összeállítóit minősíti, hogy a Cipi játékában szereplő hidat Traian hídnak fordítják, miközben a temesvári magyarok Mária hídként ismerik azt, de ez a magyar jelenlét fájó hiányai közül még a legkisebb.

Inkább az előbbi

A *Hackerville*-t elemezve megállapíthatjuk: a városmarketing mint szempont nem lehet egyetlen sorozat szervezőelve sem, és a gyenge forgatókönyvet nem tudja ellensúlyozni sem a hívogató címadás, sem egy professzionálisan kivitelezett főcím. Hatalmi harcokat valódi konfliktusok és kellően jól argumentált szembenállás nélkül lehetetlen bemutatni, mint ahogyan szimpátiát vagy éppen félelmet is nehéz papírmásé szereplők kapcsán érezni. A *Hackerville* tehát nemcsak mint sorozat, hanem mint városmarketing-eszköz sem teljesített jól, és a bán-sági nagyváros, Temesvár inkább áldozata a *Hackerville*-nek, hiszen turisztikai vonzerőt aligha kölcsönöz neki az a rosszul elmesélt történet, amit a német–román sorozat élénk tár hat rossz belső arányokkal és a thriller, illetve krimi zsánerétől teljességgel idegen ütemmutató szerint időzített epizódon keresztül. Mégis, a történetet alapjaiban befolyásoló, a széria tényleges lokációját tulajdonképpen meghamisító helyszínválasztást inkább lehet tekinteni tudatos városmarketing-döntésnek, amivel az egyébként repülőtérről is elérhető nyugat-romániai várost kívánták az európai (és elsősorban a német) sorozatfogyasztók mentális térképére feltenni.

Egy sorozat helyszínéül választott város nem csupán a történetnek szab kereteket, hanem arra is alkalmas, hogy pozitív vagy negatív irányban meghatározza a város hosszabb távú nemzetközi megítélését is. Ez hatványozottan igaz akkor, amikor egy várost olyan tulajdonságokkal ruháznak fel, amelyekkel valójában nem bír: Temesvár ugyanis nem *Hackerville*, történelmi örökségén kifejezetten kétes nyomot hagy az azonosítás, ráadásul a szüzsé sem támogatja a város megismerésének igényét, inkább a kiismerhetetlen machinációk és a mélyben lappangó történelmi bűnök városaként rögzíti tudatunkban. Az előnyös fényképezést, a kitarzott drónfelvételek erejét maga a történet eliminálja.